

HISTÒRIA DE LA REVOLUCIÓ CULTURAL PROLETÀRIA A XINA

Jean Daubier

Historia de la revolució cultural proletaria en China

INTRODUCCIÓ

ELS ORÍGENS DE LA REVOLUCIÓ CULTURAL PROLETÀRIA

“La tradició de les generacions mortes té un pes molt gran sobre el cervell de les vives”

Karl Marx

Les comunistes xineses no han fet públic fins avui cap anàlisi elaborat i complet de les causes de la Revolució cultural i de les formes que ha adoptat. Tot i així, han consagrat al tema un munt d'articles i editorials que no han proporcionat res més que elements parcials, expandits d'acord amb les circumstàncies i les necessitats de la propaganda, però mai sense arribar a realitzar una teoria en conjunt. Les línies que segueixen són un intent de síntesis i exposen una interpretació, que evidentment no pretenc que esgoti les dades del problema.

Abans que res, em proposo demostrar la forma en que certes contradiccions i distorsions que el règim socialista hereta del capitalisme (i, en el cas de Xina, del capitalisme i del feudalisme) poden proporcionar la base d'una nova *lluita de classes* pel poder, que il·lustra precisament la Revolució cultural xinesa.

Teòricament, el socialisme instaurat després del derrocament de la burgesia és un règim de transició la funció del qual és preparar l'adveniment del comunisme, aquest últim concebut com un sistema social igualitari en el que cada una rebrà una part del producte social d'acord amb les seves necessitats i en el que desapareixerà la divisió de classes i el seu corolari, l'Estat.

Però sembla ser que aquesta transició no s'haurà d'efectuar amb gran rapidesa, i les pròpies comunistes xineses afirmen en l'actualitat que necessàriament comprendrà un període històric molt llarg. Aleshores, no és gens estrany que en la fase del socialisme que precedeix a l'adveniment del comunisme, subsisteixin contradiccions socials i diverses desigualtats. Aquest fet és igualment admès de manera explícita en la Xina popular.

Aquestes contradiccions i desigualtats provenen fonamentalment d'un factor social l'origen del qual es perd en la nit obscura dels temps: la divisió del treball. Al separar en el transcurs dels segles les ciutats i els camps, les branques de la indústria i les professions, fins arribar en l'època moderna al *summum* de la fragmentació de les tasques; al engendrar les especialitzacions, les espècies i fins i tot la mecanització dels cervells, la divisió del treball escindí les societats

humanes. La divisió del treball està en l'origen de totes les alineacions i ha separat a l'ésser humà de sí mateix. La divisió del treball va provocar aquest fet brut, profund i rigorós, la familiaritat del qual ens impedeix mesurar del tot les seves enormes conseqüències: la separació del treball manual i intel·lectual. Fou aquesta dissociació la que conduí a certes persones a concebre i estudiar els mètodes de la producció, en tant que altres es convertiren en les executants parcel·laries, alienes a aquestes opcions intel·lectuals. Aquesta decisió agafà proporcions gegantesques en la gran indústria capitalista que posà a la ciència, a les sàvies i a les tècniques al servei del capital, creant una potència productiva independent del treball. Aquesta separació va acompanyada, per una part, d'una més que secular de despreci cap al treball manual i, per altre, de privilegis pel treball intel·lectual. En conseqüència, la divisió del treball conduí a la desigualtat de les treballadores. Aquestes seqüeles del feudalisme i del capitalisme estan presents en els règims socialistes, que no poden eliminar-les d'un sol cop. Passem revista a les seves manifestacions específiques.

La universitat és un dels camps principals en els que es manifesten les sobrevivències de la divisió del treball. En efecte, la universitat perpetua una organització diferent de la ciència i del treball. Col·loca al portador de coneixements i a treballador en dos pols de la producció. Naturalment, com que els països socialistes tenen necessitat d'enginyers i de quadres instruïts, no poden privar-se d'universitats, però si no se les modifica en forma profunda, aquestes no seran capaces d'aconseguir la despolarització del treball. Al contrari, reproduiran la oposició, heretada del règim anterior, entre portadores de coneixements per una banda i masses treballadores privades de ciència per l'altre. Aleshores, encara quan el model de producció capitalista hagi desaparegut, seguirà existint una institució que produirà les contradiccions i distorsions socials per ell engendrades.

Si la separació persisteix, existeixen grans probabilitats de que, per la força de la costum, el treball intel·lectual continuï acompanyat de privilegis i sigui considerat com una ocupació més noble que el treball manual. En aquesta situació, les intel·lectuals segueixen formant una èlit envejada a la que sols hi té accés una minoria. L'ensenyança segueix sent selectiva, basada en la emulació, i estimula en tot moment les ambicions individuals enlloc de la devoció a la col·lectivitat. Quan això passa, encara que el règim exalti al proletariat i afirmi que les obreres son les mestresses del país, el poder real de decisió anirà a poc a poc cap a les mans d'una capa social d'administradores i tècniques, les concepcions i interessos immediats de les quals poden ser diferents dels interessos i concepcions de les obreres.

Aquest fenomen es perllonga igualment en els camps literari i artístic. En els règims capitalistes o feudals, la cultura és un privilegi. El fet de que en els grans països capitalistes moderns la cultura estigui avui a l'abast de fraccions de la població que s'estenen més enllà de les membres de la classe dirigent no constitueix cap canvi radical. Existeixen poderosos obstacles estructurals i ideològics que fan inaccessible la cultura a la gran majoria de les obreres. Ser culte és gaudir d'un avantatge que no té la major part de la gent.

D'aquesta manera, encara quan una artista vingui del poble, encara que sigui sent pobre (que no és gens excepcional), les seves obres passen a formar part del patrimoni de la classe posseïdora: ja sigui materialment perquè sols les riques poden comprar-les, o també degut a que el seu contingut de coneixement és accessible sols a les membres de la classe superior o a aquelles, avui més nombroses, que aquesta classe ha associat al seu esplendor cultural, però que tampoc són, mai, proletàries.

Així, els règims socialistes es veuen obligats amb freqüència a acollir una massa d'intel·lectuals que adquiriren en l'antic règim una cultura que, a fi de comptes, estava fundada en una superioritat de classe. Encara que acceptin el nou règim, cosa que no constitueix el cas general, els hàbits i psicologia d'aquestes intel·lectuals es mantenen allunyats de les costums i mentalitat de les treballadores. Per tant, existeix el risc de que la seva activitat continuï sent estranya als obrers, tant per l'esoterisme més o menys accentuat de la seva producció, com pel fet de que les seves obres transmetin valors tradicionals modelats en un quadre ideològic diferent al del socialisme revolucionari. Aquesta separació presenta una forta tendència a institucionalitzar-se com a conseqüència de la concessió de diversos privilegis materials, de salaris més elevats, de millors condicions d'allotjament; privilegis que concorren per fer que les artistes i escriptores dels països socialistes es converteixin en un grup social el model de vida de les quals, al igual que les seves preocupacions, s'allunyin cada cop més de les de les masses populars.

Però és principalment en el terreny de les relacions entre dirigents i dirigides on poden concentrar-se els majors efectes negatius com a conseqüència de la divisió del treball. Existeix evidentment una diferència entre aquelles que estan encarregades de l'exercici del poder i les que son executants. Tota diferència és una contradicció i aquesta existeix tant en els règims socialistes com en els altres.

Aquesta diferència també té el seu origen en divisió del treball. En les primeres societats, la productivitat del treball era extremadament baixa i exigia quasi la totalitat del temps de les persones. Després, per damunt de la gran majoria, encarregada de la tasca d'arrencar a la naturalesa elements de subsistència, es va formar un grup alliberat del treball directament productiu que agafà en les seves mans els assumptes de la col·lectivitat: organització de les tasques, assumptes polítics, justícia, ciència, art, etc. Poc a poc, aquest grup, pel fet d'haver estat investit principalment de la responsabilitat de repartir entre totes els productes del treball, abusa d'aquesta confiança i comença a viure per complet a expenses de les treballadores i a engrandir els seus recursos i bens més enllà del promig social de les necessitats i del que era estrictament necessari per l'exercici de les seves funcions específiques. D'aquesta manera va néixer l'explotació i la societat es va dividir en classes antagoniques.

Els règims socialistes tenen la possibilitat de suprimir l'explotació aplicant el principi de donar a cadascú estrictament d'acord amb el treball que hagi realitzat. Però l'aplicació, fins i tot rigorosa, d'aquest principi no permet acabar amb les desigualtats. En efecte, a més de que en les economies modernes les capacitats de treball són molt diverses, fins i tot quan existeix la igualtat en el treball i la

igualtat en la part del producte social rebuda, les persones tenen diferents i diverses necessitats, per lo que es manté la desigualtat amb ingressos similars. En conseqüència, mentre la societat no pugui proporcionar a cadascú d'acord amb les seves necessitats, seguirà sent una societat d'escassetat relativa i, per tant, de desigualtat.¹

La repartició del producte social es manté aleshores com una font de tensions internes, i les persones continuaran enfrontant-se. Alguns grups socials s'esforçaran en particular per obtenir un repartiment que resulti avantatjós per a ells. Aquelles que són més instruïdes i que tenen un nivell de qualificació més alt, aquelles la capacitat de treball de les quals és major, tindran tendència a augmentar les seves exigències més enllà del que el seu treball els atorga estrictament com a dret i a obtenir privilegis. Una de les raons per les que l'Estat continua existint en els règims socialistes és precisament la necessitat de mantenir per la força la norma de repartiment d'acord amb el treball realitzat.

Però aleshores, l'existència de l'Estat preserva una altre desigualtat, la que existeix entre les dirigents i les dirigides. Perquè les que exerceixen el poder són les millor situades per a obtenir privilegis i deixar a una banda, en lo que concerneix, l'aplicació del principi de "a cadascú d'acord amb el seu treball". Aquesta tendència no pot deixar d'existir entre alguns quadres del Partit Comunista i de l'Estat, en els que l'individualisme i l'egoisme són caràcters dominants. Si dita tendència es desenvolupa, combatre-la pot convertir-se en una lluita de gran envergadura que, pel fet de tenir lloc en el nucli mateix de l'aparell administratiu i polític, posarà directament en joc al poder de l'Estat.

En aquest context, la Revolució cultural proletària, iniciada a Xina per Mao Tse Tung en l'any 1965, apareix com una empresa perfectament coherent. Marxista, Mao Tse Tung pensa que les societats humanes evolucionaran cap al comunisme, però opina que, perquè això passi, el règim socialista ha de treballar amb tenacitat en la creació de les condicions susceptibles d'induir dita mutació.

És evident, així, que la primera tasca és desenvolupar considerablement la capacitat productiva del país, amb l'objectiu d'arribar a donar un dia a cadascú d'acord amb les seves necessitats. Però per Mao Tse Tung, una empresa d'aquest tipus no progressarà sinó quan les desigualtats socials estiguin en procés de desaparició, doncs els seu creixement conduiria, pel contrari, a un retorn a la explotació. Això provocaria l'explosió de les estructures planejades, acabaria amb el progrés econòmic i introduiria novament l'anarquia del mercat.

Això implica una lluita contra les tradicions individualistes arrelades des de fa milers d'anys en els hàbits i costums de les persones i que les porta a concebre la seva felicitat en termes de satisfacció individual i no col·lectiva. Aquests factors ideològics són un poderós estimulant per engrandir les desigualtats. Combatre'ls

¹ Societat de desigualtat no vol dir necessàriament societat de privilegi. Si s'aplica rigorosament el principi de "a cadascú d'acord amb el seu treball", existiran desigualtats provinents de la diversitat de capacitats i necessitats, però no hi haurà privilegis. En un cas semblant, les diferències socials seran necessàriament dèbils. Aquesta precisió és indispensable per comprendre l'anàlisi següent.

exigeix un canvi total de les costums i les mentalitats per eliminar tot el que porti la petjada del passat, al mateix temps que es refà el conjunt de les superestructures administratives, pedagògiques i culturals en les que la influència del passat pugui haver-se materialitzat en diversos graus.

Per tant, pot dir-se que el terme de Revolució cultural ha estat mal traduït, donat que en català, castellà o francès té un sentit restringit, el que no passa en xinès o en anglès. L'expressió *Wenhua Geming* inclou la noció molt més amplia de civilització i engloba no sols el camp de la cultura, sinó també tots els evocats més amunt.

Aquesta Revolució cultural proletària xinesa es presenta en diferents fronts d'acció. Un d'ells és la transformació de l'ensenyança per eliminar la separació entre treball intel·lectual i treball manual i la institucionalització d'aquesta separació. El propòsit de l'ensenyança no ha de ser formar a curt termini les gestores que la societat pugui necessitar, sinó, pel contrari, crear una persona nova, moral i físicament apte i que sigui a la vegada una treballadora i una intel·lectual. Aquesta transformació dels mètodes pedagògics es realitza actualment a Xina, en el sentit d'una estreta lliga amb la pràctica concreta de la producció i del treball. Les estudiants deixaran de formar una fracció social particular i en endavant seran escollides d'entre les obreres i les camperoles que ja estiguin familiaritzades amb el treball, per a seguir un cicle de formació bastant curt. Aquestes innovacions tenen un caràcter experimental. Es basen essencialment en dues idees: la primera és que la millor ensenyança prové de la pràctica concreta d'un treball i que aquest ha d'antecedir al coneixement adquirit als llibres; la segona idea és que la promoció de les alumnes no ha de realitzar-se seguint normes elitistes que tinguin en compte el valor individual dels seus coneixements, sinó més aviat d'acord amb el seu nivell polític i ideològic i el seu sentit del deure amb la col·lectivitat.

En els camps literari i artístic, la Revolució cultural sembla haver contribuït sobretot a separar de les seves responsabilitats a les intel·lectuals considerades com influïdes per la ideologia burgesa. La Revolució cultural conduí a la supressió dels privilegis de que abans gaudien les artistes, que ara han d'estar temporades en les fàbriques i comunes populars, amb el propòsit de proporcionar-los una visió diferent del món i de les persones mitjançant el contacte prolongat amb les treballadores que dites estades impliquen. La premsa xinesa recalca constantment la necessitat de crear una literatura i un art nous que exaltin els valors estrictament proletaris i revolucionaris. Això ja s'ha concretat en produccions de veritable èxit, en l'Òpera de Pequín.

El camp de les relacions entre les dirigents i les dirigides, entre el poder i el poble, constituí la part medul·lar de la Revolució cultural. Mao Tse Tung subratllà que es tractava d'una revolució política i, des d'aquest moment i a tot el llarg del seu desenvolupament, la premsa recordà que aquest era precisament el problema fonamental. Per tant, se li dedicarà un examen especial en aquest treball, que servirà com a introducció al relat històric dels esdeveniments.

En les pàgines anteriors hem dit que, en els règims socialistes, la persistència de les desigualtats entranyava una lluita per la repartició del producte social i la búsqueda obstinada de privilegis per certs grups socials. Aquesta tendència té grans probabilitats de concretar-se amb certa eficàcia entre algunes d'aquelles que ocupen càrrecs de responsabilitat. En efecte, el poder que posseeixen pot ser-los molt útil per consolidar les avantatges de la seva posició. Sorgeixen, aleshores, en l'interior d'una fracció dels quadres comunistes, certs grups privilegiats. Si aquest fenomen no és frenat per les caps del Partit que segueixen fidels a la línia revolucionària, es corre el perill de que a poc a poc es creï una veritable capa social privilegiada. Aquesta intentarà descartar les normes socialistes de repartició d'acord amb el treball realitzat. Les desigualtats, enlloc d'atenuar-se, aniran en augment i es veurà aparèixer una espècie de neoburguesia. Quan això passi, la diferència entre dirigents i dirigides serà major i es consolidarà enlloc de disminuir i propiciar el pas al comunisme, on l'Estat serà inútil. La importància d'aquest fenomen depèn d'un factor temps variable. A Xina, abans de la Revolució cultural, no s'havia arribat sinó a un desenvolupament mediocre. Pel contrari, en la URSS, el creixement de les desigualtats es manifestà després de la segona guerra mundial, fins arribar des de fa uns quinze anys a una extensió cada cop més perceptible.

La causa d'aquest fenomen no és la pobresa del país, com afirmen els analistes trotskistes², al meu entendre, amb cert dogmatisme. El fet que la URSS dels anys vint fos pobre o el que la Xina d'avui ho sigui avui relativament no és la causa per la qual existeixi una tendència a la formació de capes privilegiades. Al contrari, en una col·lectivitat, la pobresa pot constituir un poderós estimulant per l'igualitarisme, que mantindrà coherent a dita col·lectivitat, en tant que la desigualtat la dividirà, i, en última instància, pot afeblir a les seves fraccions més desheretades.

Probablement, la instauració del socialisme en els països "rics" no hauria impedit que el producte social fos repartit d'acord amb el treball realitzat i no d'acord amb les necessitats. Aleshores, aquestes societats haguessin permès de qualsevol manera en un estat d'escassetat relativa. Fins i tot si es considera que el volum de la seva producció és important, aquest factor per si sol no engendraria forçosament la igualtat, sinó que, pel contrari, podria exacerbar la caça de privilegis.

² Trotski mateix, en un llibre molt representatiu del seu pensament, *La revolució traicionada*, fa aquesta afirmació, tal com es mostra en les següents cites:

"Les tendències burocràtiques que sufoquen al moviment obrer es manifestaran per totes bandes després de la revolució proletària. Però és evident que quan *més pobre* és la societat nascuda de la revolució, més severament i sense desviaments es manifestarà aquesta 'lleï', i més el burocratisme revestirà formes brutals i més perilloses podrà tornar-se pel desenvolupament del socialisme" (p. 48 de l'edició francesa traduïda per Pierre Frank, Publicacions de la IV Internationale).

"L'autoritat burocràtica té per base la pobresa en articles de consum i la llista que d'ella resulta" (p. 96 de la mateixa edició).

"La significació del Thermidor soviètic comença a precisar-se davant de nosaltres. La *pobresa* i l'estat inculte de les masses es materialitzen de nou sota les formes amenaçadores del cap armat per un potent garrot" (p.97).

Per tant, tot depèn de la norma de repartiment que prevalgui, i aquesta no és un element econòmic sinó que descansa en últim anàlisis sobre factors ideològics. La norma de distribució es basa en la capacitat que un règim socialista demostra per vèncer les tendències individualistes que la força de les costums i la tradició han arrelat en les ments, i en la capacitat d'impulsar el col·lectivisme. Aquesta és una tasca difícil que exigeix un combat quotidià, contínuament renovat, i és sens dubte un dels pilars de la teoria de Mao Tse Tung, d'acord amb la qual al revolució no ha d'interrompre's. Aquesta, en la meua opinió, també és la oposició que estava en l'origen de la lluita que Mao i les seves partidàries hagueren d'emprendre contra un altre grup de dirigents del Partit Comunista, principalment contra Liu Shao-chi, lluita per la qual la Revolució cultural proletària és coneguda en l'estranger.

Les persones que formen les files d'un partit comunista no són diferents de les demés persones, i a aquestes, d'acord amb el que Mao Tse Tung digué a André Malraux,³ qui es refereix a les seves paraules, "no els agrada entregar-se a la revolució tota la seva vida".

Un cop pres el poder, els quadres comunistes que l'exerceixen afronten una nova i insidiosa prova en la que algunes, molt eminents en altres circumstàncies, sucumbeixen. Els rigors de la clandestinitat, les dureses de la vida de guerrillera no són més que un record. Aleshores, entre algunes d'elles s'esparceix el gust del confort i d'una vida fàcil. En aquesta situació, el seu estil de treball es torna característic: barreja de rutina, complaença cap a elles mateixes i rigor cap a les subordinades. Persegueixen privilegis salarials i materials, que algunes vegades obtenen, i ajuden a institucionalitzar aquestes tendències. Tendeixen a debilitar-se els lligaments entre les simples treballadores i una part dels quadres dirigents, el contacte estret, el diàleg permanent i la igualtat que existiren en els temps heroics en que la revolució imposava a totes els mateixos perills i els comunicava idèntiques esperances.

En aquest moment existeix sols el burocratisme, un mal encara no generalitzat que revesteix certa gravetat pel règim però que no és encara alarmant. Però si aquest procés continua, els mals hàbits, al acumular-se, poden corrompre i fins i tot extingir la fe revolucionària d'alguns quadres. El gust per les possessions i el creixent individualisme condueixen a un nou estadi. Apareixen aleshores, en el nucli mateix del règim revolucionari, nous mandarins que no veuen en les altres persones sinó mitjans o obstacles i que aprofiten la seva posició per aconseguir els seus objectius interessats. Per elles, la política revolucionària, amb les seves ressonàncies d'igualitarisme i la abnegació militant que requereix, es fa intolerable amb el temps i despleguen totes les seves forces per oposar-se-li.

L'afirmació de les comunistes xineses en el sentit de que la Revolució cultural és una lluita entre el proletariat i la burgesia ha causat certa sorpresa. En efecte, algunes persones s'estranyen de que sigui necessària una segona revolució en un règim comunista contra una burgesia privada del poder econòmic i polític des de fa

³ Entrevista publicada per *Le Figaro Littéraire*, sota el títol "Ma rencontre avec Mao", i incorporada a la obra de André Malraux titulada *Antimémoires*, París, Gallimard, 1967. El text d'aquesta conversació fou difosa a Xina de manera no oficial per grups revolucionaris durant l'any 1967.

més de 20 anys. Aquesta afirmació seria falsa si es referís a la burgesia xinesa tradicional que en realitat no és avui sinó un vestigi. Però es comprendrà bé si s'entén que la expressió designa a una neoburgesia constituïda per aquelles a qui la persistència de les desigualtats ha permès adquirir privilegis que intenten engrandir i que defensen tractant de fer prevaler els punts de vista polítics oposats al rigor militant del maoísme. És interessant precisar com es manifesta aquesta actitud.

Els règims socialistes apliquen la dictadura del proletariat. No toleren la oposició i, en principi, aquesta no posseeix cap llibertat d'acció o d'expressió reconeguda. Ara bé, com que les contradiccions socials no desapareixen, és evident que no desapareixen tampoc les corrents polítiques antagòniques. La oposició a la política oficial és aleshores inevitable, però està obligada a tractar d'imposar-se mitjançant recursos camuflats. La oposició no podrà manifestar sinó a través de la única possibilitat que se li ofereix, la de corroir pacientment les zones de poder en el nucli mateix del Partit Comunista, ocultant-se rera una aparença de lleialtat política i ideològica. El règim estricte i el rigor doctrinal que els partits comunistes instauren en les societats en les que han aconseguit el poder tenen per conseqüència la de tornar molt més insidiosos als seus adversaris.

Així, la vida política en un país socialista és la resultant d'una sèrie de factors específics i es presenta com una suma de conflictes que, pels motius indicats, es concentren en les lluites de variable intensitat pel poder en el nucli mateix del Partit Comunista. Observades des de l'exterior, aquestes oposicions poden aparèixer com un conflicte entre revolucionàries proletàries animades per una idèntica fe en el marxisme, però en realitat són *l'expressió d'una nova forma de lluita de classes*. Sota l'aparent monolitisme del Partit Comunista i l'aparent adhesió comú a la ideologia marxista es desenvolupen encarnissades lluites ocultes i ininterrompudes.

La oposició de Liu Shao-chi a Mao Tse Tung ha d'examinar-se en aquest context. No pot considerar-se com una querella entre persones ni com un conflicte doctrinal en estat pur. De fet, aquesta oposició fou l'expressió política d'un conjunt de contradiccions de classe en les que s'entrellaçaven a la vegada factors socials i factors ideològics, alimentades per un substrat de privilegis materials, d'inclinacions burocràtiques i de dificultats per adaptar-se al ritme accelerat de la política maoísta.

Aquesta perspectiva permet comprendre la raó per la qual el mètode de lluita adoptat per Mao Tse Tung durant la Revolució cultural hagi estat molt més complex i subtil que el que hauria consistit simplement en separar a les seves adversàries de les seves funcions i de la seva influència mitjançant procediments administratius i policíacs. Mao Tse Tung va combatre a les seves adversàries al mateix temps que tractava de minar la base ideològica i social de la seva política. Això és el que analitzarem a continuació.

La Revolució cultural xinesa es va fixar com a últim objectiu i fonamental, refer l'esperit humà. Aquest objectiu està resumit en la consigna *Duo Se*, que significa: "Combatre l'individualisme". Es tracta d'assegurar la primacia d'una concepció

col·lectivista del món sobre la visió tradicionalment egocèntrica que la persona té de si mateixa en la societat.

Transformar els esperits en aquest sentit significa acabar definitivament amb la força de la tradició que, arrelada en costums i models de vida seculars, impulsa a les persones a la búsqueda primordial de la seva pròpia satisfacció. Transformar els esperits significa desalentar a l'ambició, al "fer carrera", factors que exerceixen una considerable influència sobre l'aguditzament de les desigualtats.

A partir del moment en que el règim socialista s'esforça per disminuir les desigualtats, ha de tractar de mantenir el més dèbil possible les diferències socials. Aleshores, es planteja un problema delicat. Les persones ja no tenen la perspectiva de poder augmentar els seus guanys per incitar-les al treball. L'absència de privilegis per les minories suprimeix el referent que podrien constituir per a la majoria. Mao Tse Tung preconitza també la substitució d'aquests estimulants materials per estimulants morals. S'ha de fer-ho de tal manera que les masses i els quadres del Partit treballin pel socialisme per convicció revolucionària. Això implica un canvi total de les idees i la desaparició de l'egoisme. És un desafiament llançat al diner i al fetixisme material i no a la pròpia persona, com han afirmat massa a la lleugera algunes comentaristes occidentals. Al contrari, em sembla que aquest pas està basat en una gran confiança en la persona, en la convicció de que la humanitat pot canviar i deslliurar-se de les seves cadenes ideològiques.

Transformar les mentalitats significa implantar les idees revolucionàries en la vida social. No s'ha de creure que aquesta operació correspongui a l'estudi llibresc de la doctrina de Mao Tse Tung, com ho faria pensar la difusió de milions d'exemplars dels seus escrits en el transcurs de la Revolució cultural. La politització de les masses xineses s'ha realitzat sobretot a través de la pràctica d'una lluita molt complexa i sovint molt aspra. L'estudi de les obres de Mao Tse Tung fou concebut com una guia destinada a esclarir els problemes específics concrets que es plantejaven en el curs d'aquesta lluita. Era precís aplicar ràpidament el que aquestes obres aportaven com a coneixements. Aleshores, no es tractava d'una empresa "d'adoctrinament" basada en la repetició constant d'un cert nombre de temes –encara que aquest aspecte de les coses també hagi existit-, sinó que el propòsit era, a més i sobretot, aprendre la revolució mentre es feia.

En realitat, es tractava de que la població es mobilitzés per criticar tot allò que, en la societat, hagués sofert la influència de la tradició. Aquest era el cas de la pedagogia, de la literatura i de l'art, aspectes de la Revolució cultural als que ja m'he referit. Era necessari també que el poble pogués criticar el funcionament dels mecanismes de l'Estat, donat que el distanciament entre les dirigents i les dirigides era un problema clau. Tot això va conduir a un moviment de crítica dels quadres destinat a fer més estreta la seva relació amb les masses. Una reconfiguració de les estructures del poder –fórmula basada principalment en els principis de la Comuna de París i que després fou abandonada en favor d'una de més elaborada, la del Comitè Revolucionari de Triple Unió, de la que parlo en el cos d'aquest treball- era absolutament necessària per oferir a les xineses un major control sobre els assumptes de l'Estat i per reforçar el caràcter democràtic i revolucionari del

règim. Amb això s'intentava institucionalitzar el dret de crítica de les dirigides respecte de les dirigents, i integrar representants de les primeres, directament designades per elles, en les noves formes del poder.

Una empresa com aquesta constitueix per si mateixa una revolució, perquè és inevitable que en el seu camí trobi una resistència que haurà de ser vençuda mitjançant un esforç vigorós. Aquesta resistència prové de totes aquelles que, recolzant-se en la persistència de les desigualtats, han aconseguit assolir una situació privilegiada o relativament privilegiada. Aquesta resistència és més forta quan entre aquestes privilegiades se n'hi troben algunes de les que ostenten importants responsabilitats en el Partit i en la administració. Al contrari del que freqüentment s'ha afirmat a l'estranger, aquestes persones constituïen una minoria a la Xina, però les seves posicions els permetien maniobrar de forma bastant eficaç. D'altra banda, podien utilitzar en el seu benefici la relativa pesadura de l'aparell del Partit i les diverses tendències burocràtiques i conservadores.

La presència d'opositors en el nucli mateix de la direcció del Partit i en diferents branques de la organització comunista complicava considerablement l'empresa de Mao Tse Tung. Encara més si es considerava que, com ja ho he assenyalat, era molt difícil descobrir i combatre una oposició que no es declarava com a tal obertament, que es deia marxista i fins i tot maoista i que recuperava per a si mateixa les consignes oficials. Una depuració de tipus clàssic, en "el cim", només hagués servit per podar de la oposició les seves branques visibles. Era molt més difícil localitzar a les opositors en el nivell de les branques regionals i en els graus mitjos de la jerarquia. Les seves diverses ramificacions estaven completament ocultes i no podien ser descobertes mitjançant simples investigacions administratives. Aleshores, Mao Tse Tung va recórrer a mètodes de lluita destinats a fer-los abandonar una part de les seves trinxeres i perdre l'avantatge de la seva posició. Intentà trencar la tàctica de la corrosió, lenta però eficaç, de les institucions practicada per les opositors, obligant-les a descobrir-se. Per aconseguir això, Mao va actuar d'acord amb els següents principis.

Donat que el creixement de les diferències entre dirigents i dirigides amenaçava amb desplaçar imperceptiblement el poder a mans de les representants polítiques d'una neoburguesia separada del poble, Mao va tenir la idea de cridar a les masses perquè examinessin el comportament dels quadres dirigents a tots els nivells. Les masses haurien de distingir per si mateixes entre aquelles que continuaven sent dignes de la seva confiança i aquelles altres que es comportaven com a nous mandarins, i denunciar al mateix temps els excessos i la corrupció eventual d'aquestes últimes.

L'actitud dels quadres respecte aquest moviment permetria jutjar sobre les seves tendències profundes, es veuria qui eren les que no havien perdut el contacte amb el poble, les que continuaven considerant-se com les seves servidores i mantenien un estil de treball democràtic i un model de vida simple. Indubtablement la oposició seria denunciada i ella mateixa reaccionaria front a aquesta denúncia; així apareixeria un bon dia.

En efecte, les primeres fases de la Revolució cultural es caracteritzaren per vigorosos intents d'impedir, mitjançant diverses pressions, que la població expressés les seves crítiques, amb objecte de mantenir-la en la major passivitat possible. Més tard, aquesta tàctica de la oposició va canviar a mesura que la població va participar, de forma cada cop major, en el moviment de crítica; les opositores es van esforçar aleshores en suscitar o aprofitar les escissions i, mitjançant tortuosos i múltiples procediments, confondre els fronts de la lluita i trencar la seva cohesió. Això els conduí al mateix temps i d'un sol cop a córrer riscos i a revelar més clarament la seva hostilitat a la política de Mao Tse Tung, el que aquest utilitzà per neutralitzar-les privar-les de manera progressiva de la part del poder que ostentaven.

Al relatar la gènesis de la Revolució cultural, m'he abstingut d'evocar els factors externs que en ella influïren. És convenient de dir algunes paraules sobre el més important d'aquests: el conflicte xino-soviètic⁴.

L'origen d'aquest conflicte ha de buscar-se remuntant-nos a l'any 1956, quan, en un informe "secret" però mundialment cèlebre, Jrushev enjutzà en termes violents la causa de l'era staliniana i obrí un nou curs a la política soviètica. El Partit Comunista xino no va acceptar mai el rebuig de Stalin i manifestà la seva hostilitat cap a les tesis de Jrushev. És sabut que el desacord xino-soviètic es va aguditzar progressivament, passant dels problemes de la construcció del socialisme al de la política estrangera dels països comunistes fins a desembocar, al 1962, en una degradació accelerada que no sols afectà les relacions entre partits, sinó també les relacions entre estats.

Tot i que Mao Tse Tung no hagi recorregut mai als mateixos mètodes que Stalin i tot i que Xina va haver de sofrir en un temps els errors d'aquest últim, Mao va veure en la "desestalinització" empresa per Jrushev en la URSS un fenomen pernicios.

A Occident, una part de la opinió pública, mal informada, tendeix amb freqüència a considerar amb una certa simpatia al jrushevisme, que veu com un intent de "liberalització" del règim soviètic. Però a Xina inspira sentiments i judicis absolutament diferents. És indispensable precisar alguns punts a aquest respecte per aclarir les causes de la posada en marxa de la Revolució cultural.

La política de Jrushev és considerada per les comunistes xineses com un abandonament de la tasca revolucionària, caracteritzat pel rebuig explícit de la noció de dictadura del proletariat i altres importants tesis del marxisme. Als ulls de les comunistes xineses, aquesta política va conduir al desmantellament de la

⁴ Hi van haver uns altres dos factors externs de gran importància. En primer lloc, l'agreugament de la lluita de classes a escala internacional, que conduí Xina popular a prendre noves i majors responsabilitats respecte de la revolució mundial. En segon lloc, la evolució del camp socialista, caracteritzada pel debilitament del paper de guia desenvolupat per la URSS. Tinc el propòsit de tornar sobre el primer aspecte en un proper assaig, doncs l'examen d'aquest problema en el present llibre hagués requerit un tractament massa llarg. El segon aspecte està parcialment determinat pel conflicte xino-soviètic al que em refereixo en aquest treball.

economia col·lectivista i a la traïció al internacionalisme proletari per la proclamació de la coexistència pacífica i fins i tot de l'acord tàcit amb Estats Units, que la premsa xinesa qualifica de una "nova Santa Aliança" destinada a mantenir l'*statu quo* mundial i a impedir revolucions. Però el jruschevisme significa també, i és possible que encara davant de tot, per les comunistes xineses, la ruptura de les lligues estretes i delicades que han d'unir al Partit Comunista a les masses populars, i el creixement sense fre del poder d'una casta de privilegiades entre les funcionàries i dignatàries del règim soviètic. La política exterior moderada i conciliadora de les dirigents soviètiques no és sinó la prolongació de la tendència al aburguesament i a la corrupció que s'observa des d'aleshores en la seva política interna.

La desastrosa evolució de la URSS durant aquests últims anys fou una senyal d'alerta per a Mao Tse Tung. Xina podria caure també en aquest carril i la Revolució mundial se n'hagués vist greument compromesa.

Els inquietants símptomes d'aburguesament en una fracció dels quadres del Partit xinès anunciaven la possibilitat d'un fenomen analògic al del revisionisme soviètic? Certament, la distància entre els salaris més baixos i els més elevats mai fou mot gran en el règim de Mao, però aquest no és més que un aspecte de les coses. De fet, la situació era molt diferent a la que privava durant la guerra antijaponesa i la guerra d'alliberament. En aquella època era freqüent que els quadres no rebessin cap salari i fossin retribuïts mitjançant mercaderies de primera necessitat; el seu model de vida era extremadament simple i amb prou feina es diferenciava del de les masses populars. Els quadres no gaudien de cap privilegi que no fos el de desplaçar-se per anar a lluitar a tots els llocs on fos necessari, en les condicions més dures.

Durant dos o tres anys després de l'alliberament de Xina, la situació dels quadres no presentà cap modificació, però després, progressivament, una part d'ells engrandí els seus avantatges materials. Sens dubte, a Xina no hi hagué mai la indecent atribució de privilegis a les altes funcionàries que des de feia un bon nombre d'anys s'ha estès en la URSS. A Xina mai hi hagué "botigues de cortines blanques"⁵. Els quadres, sense contar la necessitat de servei, es desplacen en motocicleta o en autobús i mengen en els mateixos menjadors que les treballadores. És freqüent veure'ls en els llocs de treball, jugar a ping-pong o bàsquet amb les obreres durant les dues pauses d'un quart d'hora que a les deu i a les quatre interrompen la jornada. Tot i així, existeix el que es veu i també el que no es veu tant. Des de 1951 es va establir un sistema de salaris per les funcionàries. Completat i modificat al 1955 i 1956, aquest sistema crea tota una sèrie de categories. Existeixen diferències de remuneració i algunes vegades d'allotjament degut a l'antiguetat i al mèrit d'una part d'aquestes funcionàries. També per les filles d'algunes d'elles, principalment les d'alt rang, es crearen escoles especials, tot i la oposició de Mao Tse Tung. Tot això podria semblar poc important. Les facilitats materials de les que es beneficien les millor situades no

⁵ A Europa oriental s'anomena "botigues de cortines blanques" als comerços exclusivament reservats a les altes funcionàries i a les seves famílies, en els que poden procurar-se mercaderies de qualitat superior, freqüentment de procedència estrangera, i que no poden trobar-se en el mercat ordinari.

col·loquen el seu nivell de vida molt per damunt del de les treballadores. Però existia una tendència al creixement d'aquestes diferències. Perquè mentre Mao Tse Tung afirmava que els quadres havien de ser els servidors del poble i no gaudir de cap privilegi, un Liu Shao-chi indicava, per la seva part, que el Partit havia d'assegurar a aquests quadres "totes les facilitats" per a permetre'ls treballar i exercir les seves activitats.

En algunes empreses editorials, els quadres rebien remuneracions especials per les traduccions d'obres estrangeres, efectuades per ells com a suplement del seu treball. Algunes escriptores i periodistes acumulaven els seus salaris amb les sumes que rebien com a retribució pels articles que escrivien pels diaris. En els mitjans cinematogràfics hi havia artistes i redactores de guions que demanaven i arribaven a obtenir sous relativament elevats, al mateix temps que residències particulars molt confortables, necessàries, segons elles, per al seu treball creatiu. Algunes arribaven a sol·licitar departaments insonors, i a varies d'elles els hi foren concedits!

Tot això no podria comparar-se amb la prodigalitat i el luxe ostentats per la "burguesia" soviètica o per la dels països capitalistes, però el camí estava obert i algunes mostraven desitjos de recórrer-hi a grans camades, amb totes les conseqüències que d'allò se'n desprenguessin.

A aquests fenòmens de diferenciació social, limitats però sensibles, s'hi afegien els elements psicològics que acompanyaven a l'exercici de les responsabilitats. Les consideracions de rang i de grau sovint corrien aparellades amb certes nocions de prestigi. Amb l'accés a les responsabilitats, alguns quadres es tornaven autoritaris, presumptuosos, sense consideració per les seves subordinades, més obsequises amb les seves superiores. Progressivament s'anaven creant les condicions perquè el poder i aquelles que l'exercien es separessin cada cop més del poble. Aleshores s'hauria aclarit del tot el camí cap al jruschevisme.

Després de la ruptura xino-russa de 1960 i el retirament de les expertes soviètiques de Xina popular ordenat per Jrushev, el règim maoista no podia esperar més ajuda estrangera, i des d'aquest moment es veu obligada a lluitar simultàniament en dos fronts. Per sortir endavant, Xina havia de comptar amb les seves pròpies forces. Mao Tse Tung confiava per això amb la mobilització de la prodigiosa capacitat de treball de l'enorme massa de les set-centes milions de xineses. Això implicava que en un país mantingut en estat de revolució ininterrompuda se sostingués una efervescència i un entusiasme militants. Però la presència en el nucli del Partit Comunista d'elements neoburgesos, més preocupats per les seves avantatges i injustícies que per la revolució, resolts a la moderació i la conciliació, constituïa un obstacle front a la política maoista. En efecte, a cada pas, l'empresa seria travada per les responsables partidàries de mètodes més tradicionals, fatigades de la exaltació i de les grans campanyes revolucionàries. Ja abans, l'episodi del Gran Salt cap Endavant de 1958 havia sofert certs frens burocràtics i, des d'aleshores, Mao Tse Tung havia sentit el constant enduriment i atreviment de la oposició a la seva política.

El restabliment de les milícies populars al 1958 i la nova política militar havien donat ocasió també a un conflicte amb el ministre de la Defensa, Peng Te-huai, qui preconitzava la edificació a Xina d'un exèrcit de tipus més o menys clàssic, atorgant-li la primacia a la tècnica i als armaments i trencant amb les sobrevivències del temps de les guerrilles. Però això hagués fet necessària una ajuda massiva de la Unió Soviètica i en conseqüència la harmonia amb Jrushev. Aquesta possibilitat era rebutjada per Mao Tse Tung. L'assumpte Peng Te-huai va acabar al 1959 a Louchan on, després d'una reunió del Comitè Central, el ministre fou destituït i reemplaçat per Lin Piao. (Aquest fet té, com veurem, una gran relació amb el desencadenament de la Revolució cultural).

Tot i així, la oposició encara no havia estat desarmada. Les vicisituds del Gran Salt cap Endavant, els anys difícils que seguiren, agreujats per les calamitats naturals i el retirament de les expertes soviètiques, oferiren a certes dirigents del Partit la ocasió de posar en dubte la validesa de la política seguida fins aleshores per Mao Tse Tung. Se'l va acusar de subjectivisme i de pressa excessiva. Es parlà de demagògia, de puritanisme revolucionari. Les comunes populars foren convertides per algunes en falansteris de comestibles. Es parla de retorn al socialisme utòpic. Tres veus es distingien en aquest concert: la del president de la República, Liu Shao-chi; la del secretari general del Comitè Central, Teng Siao-ping, i la del alcalde de Pequín, Peng Cheng.

Al 1962, considerant que el moment era favorable, Peng Te-huai sol·licità la seva rehabilitació. Algunes obres literàries que satiritzaven en forma velada al Partit foren publicades. Per la seva part, Liu Shao-chi va fer reeditar el seu llibre titulat *Com ser un bon comunista*, en el que no economitava els seus atacs contra les "esquerranoses", a qui no nombrava, i exigia la "pau" en el nucli del Partit. En el llibre hi havia algunes insinuacions dirigides veladament contra Mao Tse Tung, de les que avui es diu que tenien per objectiu preparar a la opinió pública per una operació política similar a la que Jrushev havia llançat contra Stalin. Per la seva part, el responsable de la pedagogia, Lu Ting-yi, criticava amb força algunes mesures adoptades per iniciativa de Mao durant el Gran Salt, principalment la creació d'escoles meitat treball i meitat estudi. Lu Ting-yi, que en el passat havia recomanat amb freqüència la pedagogia soviètica, es va esforçar, a partir de 1960, per reduir la importància del treball manual i de la política en els programes escolars. Gràcies a la seva iniciativa l'estudi dels clàssics i de la cal·ligrafia es va introduir de nou en l'ensenyança primària.

Havia perdut Mao en aquesta època el poder, com s'afirma algunes vegades en l'estranger, en forma bastant aventurada, al meu parer? És molt poc probable, donat que durant tot aquest període la línia política del Partit Comunista xinès, tan exterior com interior, continuà sent la mateixa. A més, avui se sap que en la desena sessió plenària del Comitè Central, celebrada al setembre de 1962, Mao va aconseguir que es condemnés com una desviació dretana la tendència de les seves censors. Tot i així, per motius encara no coneguts del tot, dites censors no foren eliminades ni desqualificades, i Mao continuà governant amb una oposició que havia demostrat la seva força i tenacitat.

Sens dubte, Mao Tse Tung deu haver pensat que aquest enduriment de la oposició, aquestes manifestacions de dissidència que dia a dia es multiplicaven, no tenien cap relació amb l'ofensiva que Jrushev havia llançat públicament contra el seu règim a finals de 1961. Mao probablement va veure al seu costat, en la direcció del Partit, l'ombra del detestat revisionisme jruschevià. El seu prestigi i la seva destresa li havien permès fins aleshores resistir i controlar aquesta corrent, però després d'ell, es podria impedir que un nou Jrushev fes a Xina el que el precedent havia portat a terme a la URSS?

La reacció de Mao Tse Tung no va perdre molt temps. Al 1963 va llançar el Moviment d'Educació Socialista, temptativa que prefigurava el que seria la Revolució cultural i parcialment basada en principis similars. Aquest moviment estava destinat a combatre la influència de la tradició i de l'individualisme i a evitar en la mesura de lo possible que la educació conduís a aquesta corrupció del règim revolucionari que es denomina revisionisme.

En efecte, alguns indicis eren alarmants. Durant els anys difícils precedents, de 1959 a 1962, havien aparegut algunes desviacions. S'havien descobert temptatives de malversació i desviament de fons en l'administració, així com un augment de l'explotació de tipus privat en el camp, estimulat per una fracció de les dirigents del Partit.

Al 1964 es van organitzar un gran número d'exposicions en les zones rurals, algunes per fustigar els casos d'injustícia o de frau, i altres per a descobrir la vida en l'antiga societat, amb l'objecte d'educar a la joventut i recordar el perill d'un retorn a aquest estat de coses, si les pràctiques assenyalades no eren derrotades. De forma simultània, els quadres i les intel·lectuals foren enviades al camp d'acord amb un pla preestablert. L'objectiu d'aquesta acció era triple: aquests quadres i intel·lectuals havien de realitzar informes sobre les condicions de la vida rural, al mateix temps que enriquien la seva formació mitjançant el contacte amb les realitats concretes.

A més, la pràctica del treball manual era un element que ajudava a la seva proletarització en el sentit polític i moral del terme.

A les ciutats, la premsa del Partit va emprendre la publicació d'una gran quantitat d'articles de caràcter teòric. Es va repetir moltes vegades que tota temptativa de revolució o de contrarevolució té el seu origen en el domini literari i artístic. Es va desenvolupar tota una argumentació al respecte per demostrar el caràcter classista de la cultura i la primacia dels criteris polítics sobre els criteris artístics. La transformació del gènere particular que s'ha anomenat "l'Òpera de Pequín" data d'aquesta època. Aquesta forma d'art es va convertir en el vehicle de temes revolucionaris moderns. Al juny de 1964 va tenir lloc un festival d'òperes de Pequín renovades en la capital xinesa. En el període precedent s'havien creat peces com *El raid sobre el regiment del Tigre Blanc*, que il·lustra un episodi de la guerra de Corea, i un ballet titulat *El destacament femení roig*, que relatava un episodi de la guerra civil en la illa de Hainán.

Al 1964 es varen representar escenes de l'antiga societat mitjançant estàtues d'argila de mida natural. Els amargs records del passat revivien d'aquesta manera front a les noves generacions. Una d'aquestes exposicions es titulava *El tribunal dels tributs*; en ella s'hi veien camperoles obligades a cedir una part de la seva collita a la propietària terratinent, que els hi feia sofrir tot tipus de càstigs i humiliacions. Aquestes obres van rebre molta publicitat. Reproduïdes en fotografies, filmades, es converteixen en el tema d'exposicions ambulants, constituint un important element d'educació ideològica, un exemple d'art al servei del poble.

Sembla ser que el Moviment d'Educació Socialista fou el punt de partida d'un pla de transformació que tendeix a consolidar en primer lloc les bases del socialisme en el camp⁶. Aquest era l'objectiu del moviment dels "quatre sanejaments" en els camps polític, ideològic, cultural i econòmic que formava part del Moviment d'Educació Socialista i que es desenvolupava principalment en les zones rurals. Es tractava de contrarestar el relatiu creixement i extensió dels estimulants materials, el nepotisme, la conclusió, el mercat negre i el favoritisme en la mesura en que augmentaven inevitablement la tendència a la reaparició de camperoles riques o relativament riques. S'assenyalaren alguns casos d'arbitrarietat i immoralitat de certes dirigents. S'havien comès excessos burocràtics. La jerarquització de l'autoritat deixava entreveure el fet de que el poder començava a escapar de les mans del poble. En algunes comunes populars, els quadres havien pres la costum de fixar la seva obtenció de punts de treball fent el promig del nombre de punts obtinguts per les tres camperoles que totalitzaven el màxim i atribuint-se la xifra corresponent.

En conseqüència, amb aquesta situació es revifaren les organitzacions de masses, com les associacions de camperoles pobres i les organitzacions de dones. En el seu informe del primer de gener de 1964 davant l'Assemblea Nacional Popular, Chou En-lai havia dit que el punt essencial per a fer triomfar el Moviment d'Educació Socialista era la mobilització de les masses. Era el poble el que havia, de baix cap a dalt, examinar el comportament dels quadres i denunciar els eventuais abusos. Es formaren equips de quadres de l'exèrcit i del Partit per anar a les comunes rurals i verificar i rectificar la gestió econòmica. Aquests equips reunien a la gent perquè exposés les seves queixes i tanqués els litigis pendents. Si era necessari, els equips podien destituir a alguns quadres corromputs o a aquells que el seu entusiasme revolucionari fos insuficient. S'estimulà un vast moviment d'estudi de les obres de Mao Tse Tung en unió amb la pràctica d'aquesta lluita de classe, amb l'objecte d'assegurar una educació viva i completa.

Així mateix, s'estimula la moralitat, que els anys difícils havien posat a prova en alguns llocs, i la crítica de certs aspectes del condicionament cultural de la societat que tenien un origen feudal. El *Diari del Poble* es va referir a un joc de cartes que gaudia d'una certa popularitat entre les joves camperoles, típic a aquest respecte. Aquest joc s'anomenava "el Senyor". La primera que acabava el joc era

⁶ La Revolució cultural que va seguir a aquest Moviment es fixà com a meta explícita resoldre els problemes plantejats en les ciutats. Cf. Annex 3, *Declaració en 16 punts*, punt núm. 13, primer paràgraf.

anomenada el Senyor, la següent era el camperol ric, i l'última, el camperol pobre, havia de pagar un tribut a les demés.

Durant el Moviment d'Educació Socialista es recrudeix la lluita contra les supersticions, que seguien existint de forma més o menys viva. Al 1964 es va prohibir la venda dels objectes destinats a la pràctica de les supersticions.

Fou al 1964 quan el Moviment començà a estendre's cap a les ciutats. Es publicaren nombrosos articles de crítica en matèria literària i artística. Algunes poetes, com Tu Fu i Cheu Huo-cheng, foren criticades, al mateix temps que es publicaven nombrosos escrits sobre els problemes de la cinematografia i a literatura de principis del segle XX. En les universitats i escoles es va multiplicar el temps dedicat a les discussions ideològiques i a la lluita contra el revisionisme.

Es van enviar equips de control i verificació a les fàbriques. Un bon nombre de ciutadanes abandonà la ciutat per anar a treballar al camp i participar en el moviment dels quatre sanejaments durant períodes que en algunes ocasions arribaven a un any. Prop de les quatre sextes parts dels efectius d'algunes unitats foren enviades als camps. En total, participaren en aquestes activitats al voltant de cinc milions de persones.

És una mica sorprenent que aquesta vasta campanya ideològica i política s'hagi desenvolupat sense oposició per part de les adversàries de Mao Tse Tung. Les lluites d'aquesta època són poc conegudes. En les línies següents faig referència als textos publicats durant la Revolució cultural pels grups revolucionaris. Aquests textos pateixen d'una falta de matisos i d'un cert esquematisme. Però per una altre part, no són textos oficials i en principi comprometen únicament la responsabilitat de les seves autores. Tot i aquestes reserves, dits documents aporten un interessant element d'informació; davant de tot semblen demostrar que els conflictes apareguts durant el moviment d'educació socialista foren la prefiguració dels que havia de conèixer poc després la Revolució cultural.

Al maig de 1963, Mao Tse Tung redactà un document en 10 punts destinat a guiar el desenvolupament del Moviment d'Educació Socialista. En ell s'hi subratlla, per una part, que es tractava d'una lluita de classes i, per altra, que estava dirigit contra un petit nombre de responsables que no s'orientaven cap al socialisme sinó cap un retorn al capitalisme. D'acord amb el seu punt de vista, era necessari mobilitzar a fons a les masses perquè, guiades pels elements revolucionaris del Partit, desemmascaréssin a les responsables en qüestió. Així, d'acord amb aquesta concepció que més tard veurem plenament desenvolupada durant la Revolució cultural, les masses s'educarien al afrontar els problemes concrets i submergint-se en la pràctica de la lluita de classes, purificant les organitzacions del Partit i reforçant les característiques revolucionàries del règim. Per assolir aquest últim objectiu, la preferència pel recurs a la mobilització de les masses populars, enlloc de l'adopció de mesures administratives per part de la direcció del Partit, és una de les característiques del pensament de Mao Tse Tung, que presidirà igualment el desencadenament i el desenvolupament de la Revolució cultural.

D'acord amb els textos als que he fet al·lusió, les responsables contra les que estava dirigit el Moviment haurien de reaccionar d'alguna forma iremediablement. El principal representant polític d'aquestes responsables, Liu Shao-chi, s'encarregà ell mateix de dirigir el Moviment en la regió de Taoyuan. D'acord amb un mètode usual a Xina, el seu objectiu era establir en aquesta regió una experiència que es proposaria estendre després a altres llocs. La seva tàctica consistí en no combatre de front al Moviment d'Educació Socialista, sinó de influir en la seva direcció en tots aquells llocs on fos possible i desviar-lo dels seus fins originals. Durant tot el transcurs de la Revolució cultural es produïren esdeveniments analògics.

Dels articles als que m'he referit se'n desprèn que el grup de treball que operava a Taoyuan, dirigit personalment per la dona de Liu Shao-chi, Wang Kuang-mei, seguí una orientació diferent a la traçada pels "10 punts" de Mao Tse Tung i fins i tot revelava, de fet, objectius oposats. El grup de treball evita cuidadosament posar en moviment a les camperoles de la comuna perquè participin en els debats i en les investigacions, que es realitzen a portes tancades en forma quasi clandestina. La pròpia Wang Kuang-mei guardava la incògnita durant la seva estada en el lloc. Un important grup de quadres del Partit en els graons mitjos i inferiors fou atrapat per la lluita. Un gran nombre d'ells fou atacat i destruït. D'aquesta manera s'escamotejaren les veritables fites. Aquesta mesura es va estendre a altres llocs des del moment en què començà a conèixer-los la experiència de Taoyuan. En aquest moment, Mao Tse Tung va haver d'intervenir-hi. Redactà un segon document en 23 articles en el que subratllava novament el caràcter de classe de la lluita empresa, cridant a les camperoles a mobilitzar-se i precisant que sols una minoria dels quadres compromesos amb el camí capitalista havia de ser escollida com a blanc dels atacs. En aquest document es descrivia i condemnava el mètode de Liu Shao-chi com "aparentment d'esquerra, però de dreta en realitat".

Els articles de les guàrdies roges i dels grups revolucionaris feren aparèixer en clar contrast la oposició entre dues línies encarnades pels dos més alts dirigents del Partit i el caràcter radicalment contrari dels seus respectius mètodes. És possible considerar com a probable que Liu Shao-chi hagi utilitzat la seva influència per oposar-s'hi, tant directa com indirectament, a la política de Mao Tse Tung. Sembla igualment verossímil que a finals de 1965, a punt de l'inici de la Revolució cultural, aquest conflicte, que havia madurat des de feia varis anys entre els dos dirigents xinesos, hagués assolit el nivell d'una guerra a punt de desencadenar-se.

D'acord amb la opinió de Mao Tse Tung, el futur del règim encara no estava assegurat, la vigilància respecte de les enemigues exteriors no era suficient i tot depenia de la tendència que aconseguís consolidar-se en el futur en la direcció del Partit.

La lluita entre Mao Tse Tung i les seves opositores es cristal·litzava i es manifestava a través de repetides ofensives i contraofensives. Des d'aquest moment era inevitable un enfrontament decisiu. S'aixecava el teló i començava la gran Revolució cultural proletària.